

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

REKABET ve FİYAT İSTİKRARI

**Durmuş Yılmaz
Başkan**

10 Şubat 2010, Ankara

Saygıdeğer Konuklar,

Öncelikle bugüne kadar yaptığı çalışmalarla, ülkemizde piyasa ekonomisi şartlarının oluşmasında önemli katkılarda bulunan Rekabet Kurumu'na davetleri için teşekkür ediyorum. Fiyat istikrarının olmazsa olmaz şartlarından biri, mal ve hizmet piyasalarında fiyatlama mekanizmasının tam rekabet kurallarına göre işlemesidir. Bu çerçevede enflasyon hedeflerine ulaşılmasında Merkez Bankasının en önemli paydaşlarından birinin Rekabet Kurumu olduğunu özellikle vurgulamak istiyorum.

Ülkemizin refah düzeyinin yükseltilmesi, dünyada yaratılan katma değerden aldığımız payın artmasına bağlıdır. İçinde bulunduğumuz küreselleşme ortamında ve dışa açık bir ekonomide, dünya piyasalarının talep ettiği mal ve hizmetleri, en düşük fiyatla ve en yüksek kaliteyle üretebilecek bir üretim yapısına sahip olmamız zorunlu hale gelmektedir. Bu iktisadi yapının temel taşı, ülke kaynaklarının en etkin ve verimli şekilde sektörler arasında dağıtılması ve kullanılmasıdır. Serbest piyasa ekonomilerinde, kaynakların hangi mal ve hizmetlerin üretiminde, ne miktarda kullanılacağı, Adam Smith'in "görünmez el" olarak tarif ettiği ve özünde bir bilgi ve enformasyon birikiminden olan fiyat mekanizması tarafından belirlenir. Fiyatlar, milyonlarca tüketicinin ve üreticinin tercihlerini, adeta sanal bir açık artırmada sayısal bir bilgi kümesine dönüştürerek, tüketici ve üreticiler arasında iletişimi sağlayan bir sinyal görevi üstlenir. Bu sinyallerin doğru bilgiyi, doğru zamanda ve eksiksiz olarak karar vericilere ulaştırması, piyasalarda tam rekabet ortamının sağlanmasını gerekli kılmaktadır.

Bir ekonomide etkili bir rekabet ortamının tesis edilmesinin bir dizi ön şartı vardır. Makroekonomik istikrarın sağlanması, dış ticaretin serbestleştirilmesi, yabancı mülkiyetindeki firmalar dahil olmak üzere sektörlere firma girişi ve çıkışının kolaylaştırılması, vergi ve benzeri kamusal yükümlülüklerin azaltılması, etkili bir düzenleme-denetim yapısı kurulması, kayıt dışılığın engellenmesi, düzenleyici ve gözetleyici kurumsal yapının geliştirilerek şeffaflığın ve teknelci davranışların önlenmesi, kamu mal ve hizmet alımlarında şeffaflığın sağlanması, ve etkin işleyen bir adalet sisteminin kurulması, rekabet ortamının tesis için gerekli olan düzenlemelerin ilk sıralarında gelmektedir.

Bu alanlarda yakın geçmişte önemli mesafeler katedilmiştir. Enflasyon oranının tek haneli seviyelere inmesi, finansal piyasalarda istikrarın tesis edilmesi, kamunun borç yükünün azaltılması, makro ekonomik istikrar alanında gerçekleştirilen ilerlemelerin sadece bir kaçıdır. Dünya Ticaret Örgütü mevzuatına uyum sağlanması için yerine getirilen düzenlemeler ve 1996 yılında yürürlüğü giren Gümrük Birliği ile dış ticarete serbestleşme süreci tamamlanmıştır. Etkin ve bağımsız düzenleme ve denetim mekanizmaları, gerek finansal sektörde, gerekse enerji gibi piyasalarda kurularak faaliyete geçirilmiştir. Diğer taraftan mikro alanda gerçekleştirilen yapısal düzenlemeler sonucunda, yeni şirket kurma süresi, mülkiyet kaydı, sözleşmelerin yürütülmesi ve vergi ödeme gibi konularda belirgin ilerlemeler kaydedilmiştir. Dünya Bankası tarafından gerçekleştirilen İş Yapma Raporu sonuçları, bu alanlarda alınan mesafeyi teyit etmektedir.

Ancak, önümüzde atılması gereken adımlar bulunmaktadır. Örneğin rekabet politikasının Merkez Bankası açısından taşıdığı önemi gösteren konulardan biri kayıt dışı ekonomidir. Bilindiği üzere, istihdam baz alındığında, ülkemizde kayıt dışılık oranı yüzde 50'lere yakın bir düzeydedir. Kayıt dışılık firmaların en uygun üretim ölçeğine ulaşmasını ve sonuçta birim maliyetlerin en düşük olduğu düzeyde üretim yapmasını engellemektedir. En düşük birim maliyet ölçeğine ulaşamayan firmalar, ürünlerini görece yüksek bir düzeyden fiyatlamaktadır.

Kayıt dışılığa neden olan etkenlerden bir tanesi kayıt içinde olmanın getirdiği mali yüklerdir. Firmalar, kayıt dışında kalabilmek için ölçek genişlemesine gitmek istememekte, banka kredileri kullanımında isteksiz davranmakta, ve finansman yetersizliği nedeniyle teknolojik yapılarının yenilenmesini geciktirmektedir. Diğer yandan kayıt içinde faaliyetlerini sürdürmeye çalışan firmalar, kayıt dışında kalmanın getirdiği bir takım avantajlardan faydalanan rakipleri karşısında rekabet güçlerini kaybetmekte ve ölçeklerini büyütmede zorlanmaktadır. Yurt içinde bu tip haksız rekabete maruz kalan firmalar ise, yurtdışındaki rakipleri ile rekabet için yapmaları gereken markalaşma ve araştırma geliştirme harcamaları için kaynak bulamamakta ve ihracatımız nisbeten düşük katma değerli ürünlerle sınırlı kalmaktadır.

Üzerinde önemli eğilmemiz gereken konulardan bir diğeri gıda sektöründe fiyatlama davranışlarının, serbest piyasa şartlarında ve tam rekabetçi bir ortamda

gerçekleşmesini temin etmektir. Bildiğiniz gibi gıda ürünleri Tüketici Fiyatları Endeksinde yüzde 28 gibi çok yüksek bir paya sahiptir. Son dönemde gıda fiyatlarında gözlenen gelişmeler, gerek enflasyon görünümü gerekse enflasyon öngörülerinde önemli bir belirsizlik kaynağı oluşturmaktadır. Merkez Bankası bünyesinde gerçekleştirilen analizler, özellikle işlenmemiş gıda fiyatları enflasyonundaki dalgalanmaların boyutunun yüksek olduğunu ve bu oynaklıkta mevsimsellik dışında kalan faktörlerin ön planda olduğunu göstermektedir. Gıda sektöründe arz tarafında yaşanan şokların ülkemize has bir gelişme olmadığı, çoğunlukla küresel ölçekte yaşandığı dikkate alındığında, ülkemizde gıda fiyatlarının diğer Avrupa ülkelerine kıyasla neden daha yüksek bir oynaklık sergilediğinin dikkatle incelenmesi gerektiğini düşünüyorum.

Gıda sektöründeki aracılık maliyetleri ve rekabet ortamının yetersizliği gıda piyasasındaki oynaklığı ve sağlıksız fiyat oluşumlarını açıklamada önemli rol oynamaktadır. Özellikle meyve ve sebze gibi ürünlerde, üreticiden nihai tüketiciye giden dağıtım zincirlerinin uzunluğu, her aşamadaki fiyatlama davranışının birbirinden etkilenecek, ekonomiye gelen şokların enflasyon üzerindeki yansımalarını şiddetlendirebilmektedir. Bu durum fiyat istikrarına giden yolda yapısal düzenlemelerin önemine işaret etmektedir. Bu çerçevede, halihazırda uzun süredir devam eden sebze ve meyve ticaretinin düzenlenmesi hakkındaki kanun hazırlıklarının tamamlanması ve uygulamada da hedeflenen amaçlara ulaşılabilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu sayede gıda fiyatlarındaki oynaklığın azaltılması ve sektörde rekabetçi fiyat oluşumu sağlanabilecektir.

İhracatımızın artmasında firmalarımıza maliyet avantajı sağlayacak olan ucuz işgücü ve rekabetçi kurlar önemli olsa da, günümüz koşullarında firmalarımızın uluslararası piyasalarda önemli aktörler olarak yer alması için yeterli gözükmemektedir. İşgücü maliyeti konusunda Çin ve Hindistan ile rekabet etmemizin zorluğunun yanında, ekonomimize duyulan güvenin giderek artması ve makroekonomik alanda iyileşmelerin sağlanmasıyla Türk Lirasının bir ölçüde değerlenmesi de kaçınılmazdır. Bu kapsamda, ülkemizdeki nitelikli insan gücü sayısının artırılması, firmalarımızın yeniliklere açık kurumsal bir yapıya sahip olmaları ve sanayimizin teknoloji talep eden ve üreten bir yapıya kavuşması gerekmektedir. Bu amaçla, iyi tasarlanmış mikroekonomik reformların kararlılıkla uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Kuşkusuz, rekabet politikası bu reformların en temel parçalarından birini oluşturmaktadır. İyi tasarlanmış bir rekabet politikasının bir ayağı en son teknoloji ve kurumsal yapıyla donanmış yeni firmaların piyasalara girişini teşvik etmektir. Diğer ayağı ise hantallaşmış ve değişime uyum sağlamakta zorlanan firmaların piyasayı terk etmesini kolaylaştırmaktır. Oluşan rekabet ortamıyla birlikte firmalar, verimlilik artışına ve ürün desenini zenginleştirmeye odaklanan faaliyetlere daha fazla kaynak aktarmaya başlayacaktır. Şurası açıktır ki, günümüzde bilgiye ulaşma, bilgiyi üretme ve bilgiyi kullanma yeteneği büyük önem kazanmıştır. Böyle bir ortamda tüketici tercihindeki değişimleri yakından takip eden, esnek bir organizasyon yapısına sahip, kurumsallaşmış, başka firmalarla ve araştırma birimleriyle işbirliğine yatkın, kaynak tahsisi planlarını uzun vadeli bir bakış açısıyla ve üretim kapasitesinin artırılmasını hedef alarak oluşturan firmalar küresel rekabet ortamında varlıklarını sürdürecektir.

Değerli Dinleyiciler,

Özetlemek gerekirse, son dönemde Türkiye ekonomisinde etkili bir rekabet ortamının tesis edilmesine yönelik önemli adımlar atılmış olmakla birlikte daha yapılması gereken bir çok reform ve düzenlemeler bulunmaktadır. Kriz sonrası dönemde ülkemizin makroekonomik alanda yakalamış olduğu ivmenin mikro düzeydeki yapısal reformlarla desteklenmesi büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede, rekabet ortamının geliştirilmesine yönelik politikaların, genel uygulamaların ötesine geçerek, alt ayrımlardaki unsurları ve bu unsurlar arasındaki etkileşimleri dikkate alarak geliştirilmesi önem taşımaktadır. Kuşku yok ki, bu politikaların bir bölümünü kamusal kurumlar arasındaki bilgi paylaşımı ve işbirliği oluşturmaktadır. Bu kurumlar arasında, doğal olarak, Rekabet Kurumu ve Merkez Bankası da bulunmaktadır. Bu iki kurum da dahil olmak üzere, ilgili kurumlar arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi Merkez Bankası açısından fiyat istikrarı, ülkemiz açısından ise daha yüksek refah düzeyine ulaşmada büyük önem taşımaktadır.

Konuşmama burada son verirken, Rekabet Kurumunun önümüzdeki yıllarda ülkemizin refah artışına giderek artan oranda katkı sağlayacağına olan inancımı tekrarlamak istiyorum. Hepinizi saygıyla selamlıyor, bu organizasyonun düzenlenmesinde emeği geçenlere teşekkür ediyorum.